

Christa Schut
Ingrid van Weert

Videoleren: onbegrensd leren!

Video als medium voor gespreksvaardigheidstraining

Een groepje van acht havo-leerlingen voert een opgewonden discussie, in het Duits, over het Nederlandse drugsbeleid met een groepje leerlingen in Zweden. De Zweedse leerlingen zijn niet lijfelijk aanwezig, maar zijn te zien op het televisiescherm waarnaar de Nederlandse leerlingen kijken. De interactie tussen de twee groepen is groot, er wordt druk op elkaar gereageerd en de leerlingen voelen zich zichtbaar betrokken bij het gespreksonderwerp. De Zweden moeten niet denken dat in Nederland drugs in de supermarkt te koop zijn!

Behalve het televisiescherm en de camera die daarbovenop staat, staat er een klein bedieningspaneel op de tafel waar de leerlingen omheen zitten. Een van de leerlingen drukt af en toe op de knoppen van het bedieningspaneel, en zoomt zo in op de leerling die aan het woord is; zo nu en dan laat hij de hele groep weer even in beeld komen. Tussen de groep leerlingen zit een docent, die zich niet met de discussie bemoeit zolang het gesprek goed verloopt en er volop over en weer gepraat wordt.

Deze groep leerlingen leert Duits met behulp van 'videoconferencing'. Videoconferencing wordt sinds kort toegepast in de onderwijswereld. Het is ontstaan in het bedrijfsleven, waar men zich reiskosten voor vergaderingen wilde besparen en grote afstanden liever overbrugde door de eenmalige aanschaf van videoconferencingapparatuur dan door het steeds weer kopen van nieuwe vliegtickets. En men boekte daarmee tegelijkertijd een enorme tijdwinst.

De Rotterdamse videoconferencingprojecten

In Rotterdam hebben vier scholen voor beroeps- en volwassenenonderwijs ruim anderhalf jaar lang gewerkt met videoconferencingapparatuur. Ze deden dat in het kader van een viertal projecten, die als doel hadden het nut van videoconferencing in het onderwijs te onderzoeken. De scholen werden hier toe in de gelegenheid gesteld door een investeringsbijdrage van de *Stichting Kennisinfrastuctuur Mainport Rotterdam* (KMR). Een programmaonderdeel van deze stichting is *Educational Electronic Highway* (E2H), die voor wat betreft videoconferencing samenwerkt met de *Stichting Informatie Technologie in Educatie* (SITE). Deze stichting werd in 1995 opgericht door verschillende scholen, te weten de *Streekschool Rotterdam* en de

Rotterdamse Avondscholengemeenschap (beide medio 1997 gefuseerd in het ROC Albeda), de *Stichting Basiseducatie Rotterdam* (SBER), het *Scheepvaart en Transport College Rotterdam* en het *Albeda College*. SITE heeft tot doel op regionaal niveau beleid te voeren met betrekking tot de nieuwe technologieën die op het onderwijs afkomen.

In dit artikel wordt met name ingegaan op het project waarin videoconferencing is geïntegreerd in het mvt-onderwijs. Dit project werd gestuurd vanuit de RAS en uitgevoerd door vijf docenten van de RAS en van het Albeda College (moderne vreemde talen, NT2 en maatschappijleer): Hedy Barendrecht, Paul de Jong, Christa Schut, Sandra Vreeburg en Ingrid van Weert. Zij vormden de werkgroep 'Talenonderwijs en internationalisering'. Hoewel dit project is uitgevoerd binnen de beroeps- en volwasseneneducatie, is videoconferencing ook zeer interessant voor het voortgezet onderwijs.

Draaiboek

De werkgroep heeft videoleren ingezet in het spreekvaardigheidsonderwijs van enkele moderne vreemde talen. Daartoe werden contacten met scholen in het buitenland gelegd, die ook over videoconferencingsets beschikten; er werden lesmodellen ontwikkeld, videoconferencinglessen op basis van deze lesmodellen uitgevoerd, evaluaties gehouden, bijstellingen gepleegd, opnieuw lessen verzorgd, enz. Als eindproduct presenteerde de werkgroep mei '97 een draaiboek *Werken met videoleren*.¹ Waren we aanvankelijke sceptisch jegens de zinvolheid van videoleren in het mvt-onderwijs, nu zijn we laaiend enthousiast. De scholen die meededen aan het Rotterdamse project werken met videoconferencingapparatuur, bestaande uit een televisiescherm met daarop een camera, waarbij gebruik gemaakt wordt van een klein bedieningspaneel. De verbinding wordt hierbij gelegd via ISDN-lijnen (snelle telefoonlijnen). Een andere variant is ook bruikbaar, namelijk die waarbij gewerkt wordt met een pc in plaats van met een televisiescherm. Omdat het beeldscherm van een pc aanzienlijk kleiner is, is deze variant vooral geschikt voor individueel gebruik of gebruik door tweetallen.

Gespreksvaardigheid met videoconferencing

Tijdens het project hebben docenten Frans, Duits, Engels en Spaans een aantal lessen gegeven met videoconferencing. Eenmaal per drie, vier of zes weken werd tijdens de les contact gelegd met een partnerschool in het buitenland en werd het onderdeel spreekvaardigheid geoefend door over allerlei interessante en relevante onderwerpen te praten met cursisten in het buitenland, en natuurlijk uitsluitend in de taal die geleerd werd: Frans, Duits, Engels of Spaans.

Voor leerlingen werkt het bijzonder motiverend om met leeftijdgenoten in het buitenland te praten over onderwerpen die hen aanspreken. Dat is heel wat anders dan een gekunstelde, ver van de werkelijkheid afstaande opdracht uit het boek met je buurman of -vrouw in de klas te moeten doen!

Voor de docent is het ook inspirerend. Contacten met collega's in het buitenland, uitwisseling van ideeën en materiaal. Maar: hoe vind je partnerscholen, en vraagt een les met videoconferencing niet enorm veel voorbereiding?

Afstemming

Een lessenserie met videoconferencing vraagt natuurlijk een heel andere aanpak dan een 'standaardles' spreekvaardigheid. De docenten in de twee landen die gaan samenwerken, stemmen vooraf een aantal zaken op elkaar af. Ze hebben allereerst contact over de potentiële partnergroepen, de inhoud van de lessen, het tijdstip van de lessen en de werkvormen die gebruikt gaan worden. Het is belangrijk dat ze twee groepen met elkaar laten praten die min of meer hetzelfde spreekvaardigheidsniveau hebben, en met dezelfde belangstelling en interesses. Het zou jammer zijn als de communicatie bleef steken op een zodanig verschil in leeftijd of levenservaring tussen de twee groepen, dat na één les geen nieuwe gespreksonderwerpen meer bedacht kunnen worden. De onderwerpen kunnen meestal goed ingepast worden in de thema's die al gepland staan voor de groep. Videoconferencing is een middel om spreekvaardigheid beter te trainen en zeker geen doel op zich waarvoor allerlei nieuwe onderwerpen moeten worden uitgewerkt en aangepast!

Als de docenten hierover afspraken hebben gemaakt, gaan ze elk met hun eigen groep aan de slag. Welk onderwerp kiezen we uit (indien dat niet al vaststaat), hoe gaan we dat voorbereiden, wie neemt welk onderdeel van de voorbereiding voor zijn of haar rekening?

Deze voorbereiding is niet alleen nuttig voor het gesprek dat later gevoerd gaat worden, maar het mes snijdt aan twee kanten. De leerlingen verdiepen zich in (een aspect van) het onderwerp. Bij het thema 'woonomgeving' kan zo'n aspect bijvoorbeeld de presentatie van de eigen woonwijk zijn. De leerling gaat op zoek naar informatie, eventueel ook via Internet. Schrijf- en leesvaardigheid kunnen zo gemakkelijk getraind worden bij de voorbereiding op spreekvaardigheid!

Werkvormen en taken

In het Rotterdamse project is tijdens de experimenten een hele reeks werkvormen uitgetest die tijdens een les met videoconferencing gebruikt kunnen worden. De keuze van de werkvorm is belangrijk en bepaalt voor een groot deel het verloop van de les. Een werkvorm die tijdens het Rotterdamse project veel gebruikt is, heet genummerde hoofden. Hierbij krijgt elke cursist een nummer. De nummer één aan de ene kant is dan de partner van de nummer één aan de andere kant. Leerling één bij ons stelt vragen aan leerling één in Zweden en omgekeerd. Het grote voordeel van deze werkvorm is dat elke leerling aan de beurt komt en 'spreektijd' krijgt. Het geeft ook een duidelijke structuur aan het gesprek. Elke leerling kan ook een bepaalde taak tijdens het gesprek krijgen, zoals interviewer, vraagbaak, rapporteur, gespreksopener, afronder van het gesprek, expert op een bepaald terrein, etc. In onze experimenten werden deze taken, die verbonden waren met het goed laten verlopen van het gesprek, door het lot (het nummer) vlak voor de videoconferencing bepaald: bijvoorbeeld de leerling met nummer 3 moest gespreksopener zijn. Iedereen moest zich zodoende vooraf op de diverse taken voorbereiden. Niemand kon zich achter een ander verschuilen. Hoe meer afspraken hierover gemaakt worden, hoe kleiner de rol van de docent wordt tijdens het gesprek. De docent houdt ogen en oren vrij om de inbreng van de verschillende leerlingen te observeren en daar later feedback op te geven.

Tijd

De tijdsinvestering van leerlingen voor een videoconferencing is als volgt:

- voorbereiding in de les: gemiddeld 30 minuten;
- voorbereiding op inhoud en te vervullen taken: 1½ lesuur;
- voorbereiding van leerling op taak en inhoudelijke inbreng (zoeken van informatie en foto/beeldmateriaal): ongeveer 1 uur zelfwerkzaamheid;
- contact per videoconferencing: 30 tot 45 minuten;
- nabespreking in les: ongeveer 30 minuten;
- (eventueel) via e-mail nabespreking met partners: 1 uur;
- begeleide zelfwerkzaamheid; bij kerende post een tweede uur voor lezen en reageren.

Het werken met de apparatuur is niet moeilijk. Het onder de knie krijgen van een tekstverwerkingsprogramma kost veel meer tijd. Leerlingen zijn er snel handig mee en vinden het vaak leuk om tijdens de uitwisseling 'de bediening' te mogen doen.

Meerwaarde van videoleren in het talenonderwijs

- De intrinsieke motivatie van leerlingen voor deelname aan een les met videoconferencing is groot. Zij ervaren de gedachtenuitwisseling met de partners in het buitenland als spannend, zeker in het begin, en leuk. Zij zijn nieuwsgierig naar het leven van de partner. Videoconferencing werkt

motiverend en stimulerend. Leerlingen zien na het eerste contact uit naar het volgende.

- Het directe contact dwingt de leerling tot reacties die niet geheel en al voorbereid kunnen zijn. Een leerling met als hobby zwemmen die een vraag krijgt van zijn partner over de zwemfaciliteiten in Nederland, duikt niet weg, maar wil reageren op de vraag.
- Videoconferencing schept de unieke gelegenheid om leerlingen zeer geregeld in contact te brengen met leerlingen in het buitenland, de vreemde taal als zinvol communicatiemiddel te gebruiken en zo de spreekvaardigheid te ontwikkelen. Het handelingsdeel spreekvaardigheid, zoals geformuleerd in de eindtermen van de tweede fase voor zowel havo als vwo, luidt: 'De kandidaat heeft de betreffende taal enkele keren in reële communicatieve situaties gebruikt en enkele keren een presentatie in deze taal gehouden.' Met videoconferencing vindt er reële communicatie plaats, waarin presentaties van (deel)aspecten binnen een afgesproken thema een zinvolle plaats innemen.
- Door videoconferencing kan er spontaan een samenwerking met andere vakken ontstaan. Tijdens een videoconferencing met een groep in Engeland stelden de Engelse cursisten als thema voor een volgend contact het presenteren en vergelijken van het kiesstelsel voor. Dit veroorzaakte grote schrik bij de Nederlandse cursisten: wat weten wij daar nu van. Maar goed, het werd geaccepteerd. De Nederlandse groep deed in de voorbereiding een beroep op de vakken maatschappijleer en geschiedenis voor de inhoudelijke

ondersteuning. Na een algemene oriëntatie op het thema werden de taken over de leerlingen verdeeld. Vervolgens bereidde ieder zich voor op zijn taak bij de presentatie, met name op vaktermen in het Duits en op het samenstellen van duidelijke sheets.

- Het maken van aantekeningen bij luistervaardigheid vindt zijn toepassing bij videoconferencing. Het is een zinvolle strategie voor de leerling die de rol van gespreksleider tijdens de videoconferencing vervult. Zo beschikt hij over een overzicht van het besprokene en kan zinvol richting geven aan het gesprek. Ook kun je bij een thema als het kiesstelsel met de leerlingen afspreken, dat ze achteraf een verslag moeten maken van het besprokene. Note-taking tijdens een videoconferencing maakt nadien een zinvolle reactie via e-mail aan de partner mogelijk.
- Een bijkomende meerwaarde is dat videoconferencing zich uitstekend laat combineren met andere vormen van informatietechnologie. Het leren omgaan met moderne middelen van informatieverwerking (via on-line toepassingen) is een speerpunt in het beleid van de minister van onderwijs en staat ook vermeld in het handelingsdeel van de examenprogramma's van de talen. Tijdens het zich oriënteren op het onderwerp waarover gesproken gaat worden, kunnen leerlingen informatie opzoeken via Internet. In Rotterdam volgt op een videoconferencing vaak een e-mailcontact, waarin het videocontact wordt geëvalueerd en het besproken onderwerp wordt verdiept.
- Het behoeft geen betoog dat videoconferencing

helpt om grenzen te verleggen. Zo ontdekten Nederlandse leerlingen in een contact met Zweden, dat Zweedse leeftijdgenoten in Stockholm veelal hobby's hebben die met de natuur samenhangen (zeilen, de bergen intrekken, skiën); de Zweden ontdekten dat de Rotterdamse partners graag uitgaan, sporten en televisie kijken. Deze ontdekking leidde tot een levendig gesprek over woonomgeving en vrije tijd.

- Ook de docent verlegt zijn grenzen. Een enorm stimulerende inspirerende werking gaat uit van de uitwisselingen met collega's in het buitenland. Docenten kunnen normen en niveaus vergelijken en allerlei ideeën en materiaal uitwisselen.

Cursisten en docenten zijn erg enthousiast over werken met videoconferencing. De interactie tijdens videoconferencing is daarbij van doorslaggevend belang. Het spontaan, direct en onder druk communiceren via dit medium helpt spreekdrempels te overwinnen. Videoconferencing moedigt aan door te gaan met het leren van de moderne vreemde taal omdat blijkt dat dat onmisbaar is voor het contact en werkelijk groot effect heeft.

Mede door videoconferencing wordt het mogelijk de internationalisering van het onderwijs te realiseren: je grenzen verleggen, vanuit eigen ervaring en in

direct contact ontdekken wat bij leeftijdgenoten en collega's in een ander land speelt. Het biedt een mogelijkheid invulling te geven aan de begrippen 'Europa' en 'internationalisering'.

Investering

Videoconferencing vergt een aantal investeringen. Een ISDN-aansluiting is noodzakelijk: aansluitingskosten ongeveer f 400,-, abonnementskosten ongeveer f 50,- per maand. Als een computer gebruikt wordt als beeldscherm, zijn de kosten ongeveer f 1000,-.

In het Rotterdamse project is als speciaal apparaat een groot tv-scherm gebruikt. De kosten hiervan waren in 1995 nog f 80.000,-. Inmiddels is er een gebruikersvriendelijke portable set te verkrijgen die f 20.000,- kost.

Bij deze niet geringe bedragen moet u wel bedenken dat het om een eenmalige aanschaf gaat. Deze apparatuur maakt het dan wel mogelijk heel gemakkelijk frequent - wekelijks of maandelijks - met buitenlandse partners te praten. Videoconferencing hoeft geen vervanging van lijfelijke uitwisseling te zijn, maar is zeker wel een waardevolle aanvulling hierop! De kosten wegen daar zeker tegenop, hebben wij gemerkt.

Noot

In het door de werkgroep Moderne Vreemde Talen en Internationalisering van het Albeda College/Rotterdamse Avondscholen Gemeenschap opgestelde draaiboek *Werken met videoleren* staat vanaf de eerste tot en met de laatste stap beschreven hoe men een uitwisseling met scholen in het buitenland met videoleren tot stand kan brengen. In de bijlagen bevinden zich een technische handleiding, lesmodellen voor videoconferencing, een voorbeeld van informatie over het medium en de uitwisseling voor de leerling, een voorbeeld van een evaluatieformulier en een adressenbestand van partners. Informatie over dit draaiboek is verkrijgbaar bij de auteurs.

Christa Schut

Geboren 1953. Studeerde Duitse taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Werkte als docente Duits in Delfzijl, Arnhem, Zevenaar en Gouda aan havo/vwo-scholengemeenschappen. Sinds 1991 werkzaam in Rotterdam aan de RAS (volwassenenonderwijs, m.n. voor jongvolwassenen in de versnelde opleiding, sinds augustus 1997 onderdeel van het ROC Albeda College). Projectleider van het project Vernieuwing Modernvreemdetalenonderwijs. Adres: Rentmeesterslag 104, 2805 ET Gouda, e-mail cschut@wirehub.nl.

Ingrid van Weert

Geboren 1969. Studeerde Franse taal- en letterkunde aan de Universiteit Utrecht, met als specialisaties Mediëvistiek en Cultuureducatie. Werkzaam als docente Frans op het Atheneum College Hageveld in Heemstede. Als projectleider verbonden aan het project videoconferencing in Rotterdam. Heeft gewerkt aan projecten met als doel ICT in het mvt-onderwijs te integreren. Adres: Ameland 109, 3524 AM Utrecht, e-mail ingrid.van.weert@tip.nl.